

ĐURA VLAŠKALIĆ

NESTANAK DEVOJKE SA VIOLINOM
NOVELA ZAPISANA PO ISTINITOJ FIKCIJI

Urednik
Zoran Kolundžija

ĐURA VLAŠKALIĆ

NESTANAK
DEVOJKE
SA VIOLINOM

NOVELA ZAPISANA PO ISTINITOJ FIKCIJI

PROMETEJ
Novi Sad

*Logika nalaže da ovu novelu
posvetim svom prijatelju.
Međutim, posvećujem je
devojci sa violinom,
tačnije njegovom sećanju na nju,
a to i pomenutom logikom znači isto.*

„Slušaj, što sam stariji, sve više mi se vraćaju slike iz mladosti, sve više mi se javljaju priče koje bi voleo da otrgnem od zaborava, pa i da ih zapišem, a da li će to nekoga zanimati i da li će to neko čitati, e to već nije do mene.“

„Slično je i sa mnom. Pišem te neke priče, poneki roman, zapisujem ponešto, a sve ko da pišem samo jednu knjigu sa jednom te istom temom, zapravo ne baš temom, nego nekako kao da stalno pišem o događajima iz starih vremena ili kao da novu pesmu uvek krećem iz istog akorda što bi rekli muzičari. Uostalom, za poneke muzičare i pisce kažu da uvek komponuju iste pesme i pišu ceo život jednu priču. To je taj lični pečat, kako si rekao, koji nastaje iz bojazani da će sve okovati led zaborava.“

„U pravu si, vidim da od prvog vagona kapiraš u koji voz žele da me ukrcaju sećanja, ili kako kažeš, kakvu pesmu želim da sviram, čim si čuo prvi akord. Ali nastranu sve, nešto posebno sam hteo da te zamolim.“

„Slušam pažljivo.“

„Je l' možeš ti da napišeš tu jednu priču, koja mi se stalno vraća u sećanja? Mislim, znaš lepo to da radiš, a možda bih je ja i previše emotivno napisao.“

„Zvuči malo čudno, ali polaskan sam time. Zašto da ne. Samo, za početak, moraš mi reći o čemu želiš da pišem.“

„Dugo smo prijatelji, ne znam da li se sećaš te epizode mog života? Želim da pišeš o devojci sa violinom.“

„Daaa, sećam se prilično dobro, jer i na mene je ta sekvencica iz tvog života ostavila dubok utisak.“ Rekoh k'o iz puške. A onda sam zastao, pa dodao:

„Međutim, imam jedan uslov.“ Nastavljam, „Nemoj mi dalje ništa o tome govoriti. Napisaću priču onako kako je se sećam.“

„Dogovoreno.“

Najbolji prijatelji smo već decenijama, može se preciznije reći, svih decenija koje su za nama. Znam ga u dušu i u dušu me zna. Sećam se mnogo toga što smo pregrmeli zajedno. Patio sam kad i on, dok je morao da natovari u prastari auto nešto stvari, zatim u njega ukrca ženu, ćerku od dve godine i tek rođenog sina i da se zaputi u neizvesnost *zapadne dobre volje*, kako bi ih tamo sakrio od ratnih užasa i proganjanja onih *drugačijih* u našoj zemlji. Štaviše u to sam ga lično i ubeđivao mnogo ranije, ali čaša se prelila negde u vreme dok sam i sam bio nevoljno odeven u uniformu i poslat na nekakvo ra-

tište, u predele koji su jednako bili moji koliko i njihovi i protiv ljudi koji su takođe jednako bili moji i ja njihov. Srećom i u tim okolnostima uspeo sam da istrajem na potpunoj margini svih sukoba i da se vratim brzo, neukaljanog obraza i neobeščašćen u bilo kom smislu.

Prijateljstvo nas dvojice, naših porodica, a naročito naše dece, daljina među nama samo je učvrstila. Od rane mladosti smo bili kao dva čička ponikla sa jedne stabljike, zapletena u zlatno runo života, ponekada spojena, a nekada razdvojena, pipcima se čvrsto držeći za podlogu i težeći da se opet približimo i zbijemo jedan uz drugog.

Priče o devojci sa violinom se dobro sećam. Sa manjim ili većim izmenama takva priča bi mogla da se ispriča i kada su mnogi drugi od nas u pitanju.

Donosim je pred vas onako kako je pamtim i na osnovu onoga što mi je pričano, budući da nisam bio akter tih događaja u neposrednom smislu.

Nikada nisam saznao ko je devojka sa violinom, štaviše, slutim, a ponekada mislim da sam i siguran kako to nije saznao ni on. Sa ove vremenske distance, barem za sada, moj utisak je ostao nepromenjen kao i u vreme nastajanja priče; ne znam sa sigurnošću koliko je bila stvarna, koliko su opipljivo i postojano održivi i sami navodi o njoj. Ne radi se o tome da smatram da je izmišljena, već cela slika i moj utisak o toj devojci potiču od kombinacije manjih fragmenata vezanih za jednu devojku i

ideala o prvoj, istinskoj, pa onda i večitoj ljubavi, koja se eto vezuje za nju – devojkicu sa violinom – postojeću ili samo zamišljenu. Ako bih morao da napravim neki okvir za sliku o toj devojkici koja nosi oreol, netaknute, nevine, idealizovane prikaze, u njenoj osnovi bi se nalazili Rafaelovi nalakćeni i podbočeni anđelčići, kao nemi svedoci događanja.

Upravo s toga, ne navodim imena ili bar većinu njih vezanih za ljude o kojima govorim ali i za gradove, države kao i druge toponime o kojima pišem, jer ova priča se može odnositi na bilo koga, bilo gde i u bilo kom vremenu.

S druge strane, radi se o mom prijatelju, zasigurno. Uostalom svi koji su upućeni, znaće za koga, za čega i zbog čega vezujem potku tkanja ove pripovesti.

*
* *

Moj prijatelj je poticao, uostalom kao i pisac ove pripovesti, iz radničkog naselja, nazvanog po travki koja vam može doneti sreću ako nekom anomalijom u svom pojavnom obliku ima četiri lista. Naselje se nalazilo na periferiji grada ispod tvrđave, u kojem ljudi nisu govorili idem u centar, nego idem u grad, kada bi krenuli u njegov stari, izvorni deo, u središte u koje se od našeg naselja dolazilo iz pravca Sajmišta i Žitnog trga, Ulicom

kasarne, pa dalje starim Lebarskim sokakom. Grad je nekada bio stecište mudrih, vrednih i nadasve praktičnih ljudi, koji su nam, ako ništa drugo, ostavili u amanet ljubav prema slobodi i nezavisnosti, otkupivši je od Carice jednog 1. februara, sredinom osamnaestog veka, a nadalje su tu slobodu branili i ponovo vraćali u novembru 1918. i u oktobru 1944. godine.

Njegov otac je bio iz najjužnije republike nekada zajedničke države, iz jednog od njenih najsiromašnijih krajeva, gde nije uspevalo gotovo ništa, sem duvana, i gde su ljudi i životinje delili zajedničku muku siromaštva, bede i nedostatka hrane. Još kao veoma mala, deca su učena kako se odgaja, seče i niže duvan za sušenje, a kasnije im je država oduzimala gotovo ceo rod te profitabilne biljke i ostavljala minimum, nedovoljan za preživljavanje. Nije ni čudo što je tamo cvetao šverc duvanom i opijumom, uprkos surovoj kaznenoj politici koju su sprovodili žandari i vojska. Tutundžije, nazvane tako po lokalnom nazivu za duvan – tutun, spas su nalazile ili u otporu vlastima ili u odlasku na rad u bogate prekookeanske zemlje. Njegov otac je nosio ime, svojstveno ljudima vere polumeseca, ime koje je izvorno bilo vezano za svetlost, a na jeziku jednog od najvećih naroda našeg kontinenta, tamo gde se kasnije preselio njegov sin – zanimljivo, kada se izgovori značilo je sasvim suprotno, isto što i noć ili tama. Delio je sudbinu svoje mnogočlane porodice i da nije izbila revolucija i počeo rat i on bi morao u pečal-

bu ili, kako se doslovce, precizno govorilo, trbuhom za kruhom. Ili bi ceo život proveo kao tutundžija. Ovako, otišao je u partizane i sa njima, više puta ranjavan, dospo po oslobođenju na veliku reku u naš grad.

Majka njegova u mladosti je bila lepotica, jedna od begovih kćeri, poreklom iz centralne republike, tog tipičnog uzorka nekadašnje zajedničke države, tvorevine koja je i sama bila ideal, jednako kao i nagoveštaj ljubavi o kojoj pripevest govori. Možda je bolje reći, kada je zajednička država u pitanju, da je ona bila neka vrsta utopije. Rasla je i razvijala se kao balon od sapunice, sjajan i naizgled moćan, ali preduvan i izložen nevoljama, pa s toga veoma ranjiv i sklon pucanju. Tako je i završila – puknuvši – uz salve pucanja jednih na druge.

Stari beg, po majci deda mog prijatelja, nekada po nasleđu veoma bogat, bio je omiljen u narodu, ali je u ono predratno vreme poprilično osiromašio, jer je raji svesno davao na veresiju, sa filozofskim i humanističkim ubeđenjem, pa na kraju i iskustvom, da mu dugovi nikada neće ni biti vraćeni. I smrt ga je zatekla tu negde oko rata, pa njegove ćerke nisu imale bog zna šta ni da naslede, jer im je revolucija oduzela sve što je za babom preostalo. I njegova mati je nosila ime svojstveno istoj veri, koje je u osnovi značilo: zaštitnica, braniteljka, ona koja svoju neporočnost čuva. Mogu posvedočiti da se na njoj potvrđuje ona stara izreka *nomen est omen*, koja izjednačava imena ljudi sa onim kakvi zaista i jesu i kaže da je ime zapravo znak. Upravo je takva i bila. Supru-